



Dragec, Mate, pravi...



fra Miljenko Mića Stojić

Zrakovlov je klizio nebom. Sunčano je bilo i iznad i ispod njega. Oblaci su se nekamo sklonili. Kad bi to bilo tako i u nesretnoj državi u koju se vraća! Uzdahnuo je.

Naišla je domaćica i nešto mu ponudila. Još duboko u svojim mislima, previše joj je grubo odgovorio da prođe. Čudno ga je pogledala.

“Oprostite gospođo..., drugarice..., što ste već”, malo se spetljao uranjajući polako u stvarnost.

Ona mu se sada skrivečki, prijateljski nasmiješila. Opet je uzdahnuo. Kada ćemo više jednom smjeti reći tko smo i što zapravo!?

Kao da je bilo jučer. Student u velikom i voljenom Zagrebu. Ostvario mu se san. Stolni je to grad naše Hrvatske, mislio je u sebi i šutio o svemu. Doći će vrijeme govora, mora doći, sada se treba pritajiti i čekati pogodan čas. A onda kada dođe... Pljesnuo bi tada dlanom o dlan.

Nije o tomu puno razgovarao s ocem. Htio je, ali on je nerado prihvaćao taj razgovor. Sada već pomalo shvaća zbog čega. Radio je u školi i mogao je izgubiti posao, a i otići u tamnicu, ako ne bude znao šutjeti. Ta opasnost je bila još izraženija jer mu se nije dalo igrati kako oni kažu. Radio je svoj posao i mislio svoje misli.

Umjesto neke velike priče o tadašnjem vremenu, otac mu je radije govorio o djedu. Nije ga upamtio, a i on slabo. Umro je prije njegova rođenja, kada je otac još bio mali. Zapravo, možda je otrovan. Nikada to do kraja nije razjašnjeno. Ni u ono vrijeme,

kamo li sada.

Što je zapravo bilo?

Djed je bio austrougarski vojnik, kao i mnogi iz njegova kraja. No, njegova prednost je bila u tomu što je pripadao onoj malobrojnijoj skupini, pismenoj. Zahvaljuje to svoje znanje fra Didaku Buntiću i njegovim naporima. Istina, i on je svemu pridonio svojom željom i prirodnom nadarenošću. Nije mu bilo teško nakon naporna posla još otići na taj tečaj pa onda još vježbati kod kuće. Kao da mu se tada nešto preokretalo u životu, ulazilo je u njega neko novo svjetlo. Osjećao je to dubinom svoga bića. Osposobivši se za čitanje napisanog, shvatio je da je imao pravo. Nije više bio slijep kod zdravih očiju, tako je govorio. I onda u vojsci nauči čitati i zemljovide. Spasio si je time glavu, jer je rat nesmiljeno bjesnio. On i njegova skupina nisu srljali, pomoću zemljovida odgonetali su što neprijatelj možda namjerava te kako bi se oni možda trebali braniti.

Vrativši se kući nastavio je uobičajenim seoskim životom, s tom razlikom što su ga seljani počeli sve više i više cijeniti. Zapovijedao u vojsci skupinom vojnika, pismen je, očito zna razmišljati. Vidjelo se to i po njegovom ponašanju. Kao u vojsci nije srljao. Sve u svoje vrijeme. Naročito kad si u mrskoj državi, kakva je bila ta nesretna Prva Jugoslavija. Hrvati nikako na zelenu granu. Ali bit će i to.

Povela se priča o izgradnji vodovoda. Ništa čudno, čudno je da već nije napravljen. Ta imali su izvor, rijeku, trebalo je to samo usustaviti i svi bi bili zadovoljni. Ali uvijek ima protivnika svakom razvoju, iz ovog ili onog razlo-



Ilustracija: Kristina Cavar



ga. Tako je bilo i sada. Nije previše mario za to. Urazumit će se, razmišljao je.

Jednoga dana stigoše nacrti toga budućeg vodovoda. Seljanimu nisu ništa značili osim njemu. On ih je s lakoćom čitao. Kad su razumjeli o čemu se tu govori, zagrijali su se za naum. To bi bilo baš dobro.

Jedan od uglednijih seljana pozva ga jednoga dana na večeru. Rado se odazvao. Naravno, pričala se uobičajena priča o vodovodu, o razvoju ovoga kraja, kuda bi sve to trebalo ići. Došao je kući uvjeren da je napravio dobar potez. Ali zakratko ga spopade neka do tada nepoznata muka. Previjao se nekoliko dana i umro.

Otac bi ovdje redovno uzdahnuo i pogledao u daljinu. A on bi samo zašutio, nije znao što reći. Još su mu sve te društvene silnice prolazile mimo glave.

No, sada je student. Ponosni student. Uči građevinu. Čitat će i on nacрте, praviti ih, jednostavno nastaviti gdje je djed stao.

Ali ne odvija se sve u životu onako kako to mi hoćemo. Ubrzaše se gibanja u hrvatskom društvu. Već je dosta o tomu znao. Vidljivo je sve započelo onom deklaracijom o hrvatskom jeziku. Jesmo u zajedničkoj državi, ali ne damo svoj jezik, on je naš, ima svoje ime i svoju povijest. Pa su onda slijedili i časopisi. Mogao si u njima pročitati ono što se do tada samo šaputalo. Također ti komunisti, hrvatski, nisu više tako odurni. Ima i takvih, ali i oni postaju nekako drukčiji. Ostali su, pak, takvi kakvi jesu.

Više se ne sjeća je li mu sve ovo prolazilo glavom dok je bježao s Trga Republike. Milicija je pendrečila svakoga na koga je naletjela. I to bez milosti: nejako, mlado, staro. Dobro je prošao. Dobio je samo jedan udarac, po knjigama koje je postavio ispred sebe kada se milicajac sunuo za njim. Rasule su se po trgu, a on je dao petama vjetra. Nikada nije tako trčao, oborio bi svaki rekord da je netko mjerio, činilo mu se.

Trebao je do svoga doma na Laščini. Nije mu se tamo išlo. Osjećao se previše živčan, mogao bi nesmotreno odgovoriti na izazove kakvih je bilo prethodnih dana. Ima ih tamo kojima do Hrvatske nije nimalo stalo. Neki su jednostavno zavedeni, drugi su po zadatku, treći što ovo nije njihova domovina.

Svratio je u gostionicu. Samo je jedan postariji čovjek u kutu mirno ispijao svoje piće. Nije ga poznavao.

Naručio je čašu vina i polako ga ispijao nalakćen na točionik. Krišom je pogledavao kroz prozor. Tko zna što se još može dogoditi.

"Vi ste sigurno Hercegovac", odjedanput se oglasi čovjek iz kuta.

Pogledao je prema njemu. Bio mu je sumnjiv. "Jesam, pa što", odrezao je.

"Ne trebate se ljutiti. Vidi se to po Vama. A i šutljivo je ovo vrijeme, nemaš s kim porazgovarati."

Počeo mu se sviđati. Očito je neki domaći čovjek. Ta nisu svi ovdje one komunjare.

"Dečec, daj malom još jednu", naručio je piće za njega.

"I hodi ovdje do mene. Sjedni. Što si se prihvatilo za taj šank."

Ništa nije rekao nego ga je jednostavno poslusašao. I potekla je priča o svemu i svačemu. Obojica su olakšavali dušu. Pa je počeo govor i o knjigama, o onima rasutima po trgu te o drugima. Požali mu se da nikako ne može naći knjigu u kojoj je sačuvana jedina slika njegova djeda. Rekao mu je naslov. Tako bi je volio imati, a njegov otac još više.

"Možda ja imam nešto takva. Dođi mi sutra doma pa ćemo potražiti. Puno sam ih skupio te više ni sam ne znam što imam", reče mu sudrug.

Dogovorili su se za točno vrijeme.

"Nego, nismo se ni predstavili jedan drugome. Ja sam Dragec, pravi Zagorec."

"A Ja sam Mate, pravi Hercegovac."

Prsnuli su u smijeh. Počelo se radati prijateljstvo među njima.

I stvarno, imao je što je tražio. Koja radost. Pričali su do duboko u noć. Mate je zamolio da mu posudi tu knjigu, da je negdje umnoži. Nije htio. Umjesto toga nazvao je prijatelja koji je radio takve usluge. Bio je u blizini pa su odmah pošli k njemu. Samo da ocu donese djedovu sliku.

Pijuckali su dok se spremalo što je sve potrebno za taj pothvat. I onda je konačno počeo rad. Polagan, a vrijeme je odmicalo. Djedova slika je bila negdje na početku pa su uspjeli doći do nje i prijeći još nekoliko stranica. Zapala je već duboka noć ili rana zora. Odlučili su da će prekinuti i da nastavljaju po danu, u onaj tamo jer će u ovaj

spavati. Mate se suglasio. Dragec je uzeo knjigu sebi. Opet će zajedno kad bude trebalo.

U ugovoreno vrijeme došao je do Drageca. Vrata su bila zaključana. Što je sad? Zvao je, nitko nije odgovarao. Pa nije ga valjda prevario? Pokušat će i sutra.

Opet isto. Stao je da malo razmisli. Primijetio je neku obavijest. O čemu se radi? Vlasti su pisale da je kuća zatvorena jer je vlasnik narodni neprijatelj... Stresao se. To je, dakle, to. Uhitili su ga, možda i ubili, tko zna što se dogodilo. Sjetio se da je onda i on u opasnosti. Stao se odmicati od kuće kao da je okužena. Što je više odmicao to mu je korak postajao brži dok nije prešao u trk. Dobro je prošao.

Više nikada nije vidio niti čuo za Drageca. Svrtao je u onu istu gostionicu, ali njega nije bilo. On, pak, nije imao koga pitati.

Kakvo je to samo bilo veselje kada je ocu pokazao sliku. Nikada ga nije vidio tako radosna. Te večeri ispričao mu je i još mnogošta što nikada prije nije ni u naznakama spominjao.

“Sada si odrastao, prošao i životnu školu te ovo moraš znati. Ne bojim se da će procuriti.”

Potapšao ga je po ramenu i kao da mu je suza skliznula niz oko.

Prošle su godine. Završio je on i svoj fakultet, zaposlio se. Nije išlo lako, ali malo vezicama, malo novcem i uspjelo se. Jest da to nije u skladu s ćudoređem, samo kako drukčije postupiti kada su načela tako postavljena.

I onda ga jednoga dana poduzeće posla u London službenim poslom. Imali su u njega povjerenja, jer se pokazao dobrim radnikom. Samo kada bi još htio u Partiju, gdje bi mu bio kraj! Nekom dosjetkom uvijek je to odgađao. Hvala Bogu, uspijevalo mu je, samo dokle? Ni sam nije znao, predao se u Božje ruke pa što bude.

Nakon naporne sjednice u Londonu odlučio je popiti piće u obližnjem pubu. Sličje pomalo našim gostionicama, mislio je u sebi, samo se tu diše sloboda, a kod nas... Uvijek bi tu zastao.

Nije se mislio dugo zadržavati te se naslonio na točionik. Povukao je prvi gutljaj dobra piva i počeo malo kružiti pogledom po pubu. Zapeo mu je za jednoga čovjeka u kutu. Odakle ga poznaje? Nije se mogao sjetiti. A i on kao da je razmišljao o tomu. Onda mu je sinulo.



Ilustracija: Kristina Cavar

Pristupio je njegovu stolu i uljudno upitao na engleskom je li on Dragec. Čovjek je zastao i otpovrnuo mu je li on Mate? Nije više ništa trebalo govoriti. Zagrlili su se kao dobri, stari prijatelji. Opet je kao nekada Dragec pozvao novu rundu. I opet je potekla duga priča.

“A bilo je to ovako...”, započeo je Dragec. Mate je šutio.

“Morao sam zbrisati, inače mi ne bi ginula dugogodišnja tamnica iz koje možda ne bih iznio živu glavu. Postao sam veliki neprijatelj naroda.”

Kiselo se nasmiješio.

Obojica su zaključivala da ima Boga kad ih je opet ovako spojio. U jednom velikom Londonu da se baš nađu u isto vrijeme, u istom pubu... To samo Bog može urediti.

Imao je njegovu adresu u glavi. Čak ni nju nije htio nositi napisanu da mu je ne pronađu prilikom premetačine na carini. Tko zna kako će to sve proći?!

Domaćica je opet naišla. Iako ništa nije tražio, donijela mu je čašu dobrog crnoga vina. I samo ga tom prilikom dodirnula po prstima u znak poštovanja dok je primao čašu. Oboje su znali da isto misle, dok je zrakoplov klizio prema susretu s brkatim graničarima.